

ARATÓ BALÁZS

A VÉGRENDELETEK ÉRTELMEZÉSÉNEK EGYES KÉRDÉSEI¹

*„Fáradtságom adom az esti árnynak,
színeimet vissza a szivárványnak.
Megnyugvásom a tiszta, csöndes égnek,
Mosolygásom az őszi verőfénynek.
Sok sötét titkom rábízom a szélre,
Semmit se várva és semmit se kérve.
Kik üldöztek át tüskén, vad bozótton:
Kétségeim az örvényekbe szoróm.
A holtom után ne keressetek,
Leszek sehol – és mindenütt leszek.”*
(Reményik Sándor: Végrendelet)

Kivonat

Az okirat végrendeleti jellegének megállapításához legalább annyi szükséges, hogy külsőleg az örökhagyótól származóként jelentkezék, és halálesetre szóló olyan nyilatkozatot tartalmazzon, amelyből a végrendeleti minőség kitűnik. A végakarat kinyilvánítása mindig alapos körütekintést, pontos, félreérthetetlen fogalmazást igényel az örökhagyó részéről. A végrendeletek értelmezése során az akarati elv érvényesül, szemben az egyéb jognyilatkozatokkal, amelyeknél a nyilatkozati elv hangsúlyosabb. A hagyatéki eljárást lefolytató közjegyző kizárólag a (köznapi) nyelvtani értelem megállapítására szorítkozhat, és az örökhagyói akarat feltárása körében szükséges további teendőket az öröklési jogi perben eljáró bíróság végezheti el.

Az ítélkezési gyakorlatban kikristályosodott elv szerint a végrendeletet úgy kell értelmezni, hogy az örökhagyó akarata a lehetőség határai között a legmesszebbmenően érvényre jusson, a végrendelet érvényes legyen, és hatályban maradjon. Előfordulhat, hogy e módszer alkalmazásával sem lehet minden kétséget kizáróan feltárni a végrendelező tényleges szándékát. A végrendelet ilyenkor sem dől meg (feltétlenül), hanem további erőfeszítéseket kell tenni az örökhagyói akarat kiderítése érdekében. Jelen tanulmány ilyen eseteket tekint át az elmúlt évtizedek bírói gyakorlatából.

Kulcsszavak: végrendelet, értelmezés, akarati elv, mens testatoris, szóhasználat, örökösnevezés, becenév

---

¹ A jogi nyelvről szóló írásokkal folytatjuk a Magyar Nyelvőr 2022. évi angol nyelvű különszámában (Norm clarity – „normavilágosság”) fölvetett kérdések tárgyalását. A különszám ingyenesen elérhető és letölthető itt: <https://nyelvor.mnyknt.hu/kulonszamok/>.

A végrendelet egy közkeletű definíció szerint „meghatározott jogi formához kötött szóbeli vagy írásbeli rendelkezés, amelyben valaki halála esetére személyes, illetve családi ügyeiről, főleg vagyona öröklésének módjáról végakarátát kinyilvánítja” (Magyar értelmező kéziszótár). Kulcsfogalom tehát a végakarát (németül *letzter Wille*, angolul *last will*), amely az ember utolsó, végső, vagyoni viszonyokat alakító rendelkezésében jut kifejezésre. A végrendelethez képest a jogi szaknyelvben tágabb fogalom a végintézkedés, mely többféle öröklési jogi jognyilatkozat összefoglaló elnevezése. A végrendelet mellett végintézkedésnek minősül az öröklési szerződés és a halál esetére szóló ajándékozás is.

Jogi természetét tekintve a végrendelet egyoldalú jognyilatkozat, amely csak személyesen tehető meg, vagyis kizárt például a képviselő útján történő végrendelezés.

Végrendelet többféle formában tehető. Bizonyos feltételek teljesülése esetén szóban is lehet végrendelezni, de tipikusabbnak mondható az írásba foglalt végakarát. Ez utóbbinak két fajtáját különböztetjük meg: az írásbeli magánvégrendeletet és a közvégrendeletet. Az írásbeli magánvégrendeleten belül különbség tehető az örökhagyó által saját kezűleg írt (holográf) és a más által írt (allográf) végrendelet között. Közvégrendeletet közjegyző előtt lehet tenni. A Ptk. a végrendelet valamennyi típusára nézve szigorú alakszerűségi és tartalmi érvényességi kellékeket ír elő, amelyeknek hiányában a végrendelet érvénytelen.

Ebből a szempontból említést érdemel a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 85. számú (részben az új Ptk.-ba beépült, részben a Kúria által is megerősített) állásfoglalása is, amely szerint „az okirat végrendeleti jellegének megállapításához legalább annyi szükséges, hogy külsőleg az örökhagyótól származóként jelentkezék, és halálesetre szóló olyan nyilatkozatot tartalmazzon, amelyből a végrendeleti minőség kitűnik. E két feltétel bármelyikének hiányában végrendeletről nem lehet szó. Valamely alaki kellék hiánya vagy esetleges akarathiba a végrendeletet jogi létezésétől nem fosztja meg, hanem csupán érvénytelenné teszi. Az érvénytelenség hivatalból nem, hanem csak akkor vehető figyelembe, ha arra az érdekelt hivatkozik.”

A végrendelettel szemben támasztott szigorú alakszerűségi követelmények és tartalmi előírások miatt a végakarát kinyilvánítása mindig alapos körültekintést, pontos, félreérthetetlen fogalmazást igényel az örökhagyó részéről. Az alábbiakban azt tekintjük át, hogy milyen szempontok érvényesülnek az alakszerűségi előírásoknak megfelelő, tehát alakilag aggálytalan, de félreérthetően megfogalmazott végrendeletek értelmezése során, és arra a kérdésre keressük a választ, hogy az ítélkezési gyakorlatban kikristályoso-

dott-e olyan zsinórmérték, amelynek segítségével az egyértelműség követelményét nem teljesítő szóhasználat vagy mondatfűzés esetén is érvényt lehet szerezni az örökhatározó végakarátának. Megállapítható ugyanis, hogy a laikusok által alkotott végrendeletek viszonylag jelentős hányada mutat eltérést szóhasználatában nem csupán a jogi szaknyelvtől (Balázs 2007: 100–14), hanem a nyelvtudományban ismert mintanormától vagy eszményi normától is, hiszen alkotójuk egyéni szókinccse, gondolkodásmódja tükröződik benne (Balázs–Arató 2022: 92).

Vajon van-e létjogosultsága végrendelet esetében valamiféle normavilágossági követelményről beszélni (Tóth J. 2022: 9–15), illetve milyen, a konkrét megfogalmazáson túli (esetleg értelmezési segédelvekben rejlő) garanciák révén érhető el, hogy a végrendelet „üzenete” – legalábbis az esetek többségében – az örökhatározó tényleges akarátának megfelelően jusson el a címzettekhez, még sajátos vagy szokatlan fogalmazásmód esetén is?

A jelen tanulmányban elemzett bírósági döntések ma is irányadók, annak ellenére, hogy a 2014 óta hatályos új Ptk. az öröklési jog területén is számos változást léptetett életbe (Boóc 2020: 104).

A végrendelet jogi természete, értelmezésének jogszabályi háttere

Fentebb már említettük, hogy a végrendelet egyoldalú jognyilatkozat. A hatályos Ptk. szerint a jognyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a címzettnek a nyilatkozó feltehető akarátára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett. A végrendelet azonban nem olyan természetű jognyilatkozat, amelyet valakihez intézünk, hanem amelyet papírra vetünk azért, hogy halálunk esetén hatályosuljon, vagyis a hagyaték átadásának alapidokumentuma, jogok és kötelezettségek forrása lehessen. Leszögezhetjük tehát, hogy a végrendelet az örökhatározó egyoldalú, nem címzett jognyilatkozata.

A Ptk. szerint a nem címzett jognyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a nyilatkozó feltehető akarátára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint érteni kell. Ez a gyakorlatban a nyilatkozási és az akarati elv ötvözését jelenti azzal, hogy a hangsúly a hagyományoknak megfelelően a nyilatkozási elven nyugszik. Vagyis a nem címzett jognyilatkozat értelmezése során főszabály szerint elsődlegesen a nyilatkozat tartalmát szükséges vizsgálni, és csupán másodlagosan merül fel a kérdés, hogy az megfelel-e a nyilatkozó tényleges akarátának. Ez a fajta értelmezési mód azonban súlyosan sérelmes lenne egy olyan jognyilatkozat esetében, amely valakinek a végakarata. Éppen ezért a Ptk. speciális szabályokat ál-

lapít meg az alakilag aggálytalan végrendelet mint egyoldalú, nem címzett jognyilatkozat értelmezésére nézve. Eszerint a végrendeletet kétség esetén az örökhatályú feltehető akaratainak megfelelően és úgy kell értelmezni, hogy az örökhatályú akarata (mens testatoris) lehetőség szerint érvényre jusson. Vagyis elsődlegesen az akaratnak, mintsem a szavaknak kell jelentőséget tulajdonítani. A jogirodalom ezt az értelmezési módszert a favor testamenti elveként ismeri, amely azonban nem szolgálhat alapul a végrendelet alaki hibájának orvoslásához, vagyis az örökhatályú akaratainak – akár jelentős erőfeszítések árán való – feltárása egyedül alakilag aggálytalan végrendelet esetén jöhet szóba (Boóc 2020: 105). Egyes nézetek szerint – és a fentiekből is levezethetően – a favor testamenti elve az örökhatályú saját vagyona feletti rendelkezési jogának messzemenő elismerése, és ekként a magántulajdon szentségének kiteljesedése. A jogtudományban és az ítélkezési gyakorlatban kikristályosodott favor testamenti elv gyökereit megtaláljuk az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat (Mtj.) 1882. §-ában is, amely szerint „a végrendeleti intézkedést kétség esetében úgy kell értelmezni, hogy az intézkedésnek foganatja legyen”, és „az értelmezés céljából minden olyan adatot figyelembe lehet venni, amely a végrendelet akaratára világosságot derít”.

A végrendelet értelmezése a gyakorlatban

Látható, hogy a végrendeletek értelmezése során a jogszabály alapján is az akarat elv érvényesül, szemben az egyéb jognyilatkozatokkal, amelyek esetében a nyilatkozati elv hangsúlyosabb. Az elmúlt évtizedek ítélkezési gyakorlata is azt támasztja alá, hogy „a végrendeletet a végrendelet szemszögéből kell értelmezni” (Peschka 1965: 3–53). Ez azt is jelenti, hogy a konkrét megfogalmazásoknak a végrendelet helyzetéből kiindulva kell jelentést tulajdonítani (Balázs 2008: 222–34). A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása, illetőleg elvi határozata szerint „a végrendelet értelmezésénél az örökhatályú szándékának helyes megállapításához nemcsak a végrendelet egyes rendelkezéseit és nemcsak a végrendeletben használt egyes kifejezéseket magukban véve kell elemezni, hanem a végrendelet egész tartalmának összefüggéseiben történő feltárása alapján kell a végrendelet valódi akaratát felderíteni” (LB PK 82). A bíróság tehát egyfajta komplex szövegvizsgálatot végez el a végrendelet értelmezése során (a komplex szövegvizsgálat gyakorlati megközelítéséhez lásd Balázs 1994: 233–6., több helyen megjelent rövid összefoglalóját). Bár a legfőbb bírói fórum iránymutatása egyértelmű, mégis előfordulhat, hogy e módszer alkalmazásával sem lehet minden kétséget kizáróan feltárni a végrendelet tényleges szándékát. A végrendelet

ilyenkor sem dől meg (feltétlenül), hanem további erőfeszítéseket kell tenni az örökhagyói akarat kiderítése érdekében. Elsődlegesen a végrendekezés körülményei vizsgálándók, és ha ezek sem nyújtanak kellő támpontot, akkor az örökhagyónak a végintézkedésen kívüli, előtte vagy utána bármilyen formában megtett nyilatkozatai és kijelentései bírhatnak jelentőséggel. Ebből az is következik, hogy akár az örökhagyó ráutaló magatartása is segítséget nyújthat a végrendelet értelmezéséhez, pontosabban annak első lépéseként a valódi végrendelezői akarat feltárásához. Az ítélkezési gyakorlatban kikristályosodott elv szerint a végrendeletet úgy kell értelmezni, hogy az örökhagyó akarata a lehetőség határai között a legmesszebbmenően érvényre jusson, a végrendelet érvényes legyen, és hatályban maradjon (EBH 2011.2317). A végrendelet értelmezésének szükségessége azonban nem csupán bíróság előtti jogvitában merülhet fel, amikor valaki az örökhagyó végintézkedését megkérdőjelezi, és a végrendelet megtámadására irányuló keresetet terjeszt elő, hanem már a hagyatéki eljárásban is, amelyet közjegyző folytat le. Azt már láttuk, hogy a bíróságok a favor testamenti elv segítségével tárják fel az örökhagyó akaratát, de vajon jogosult-e a hagyatéki átadásának kérdésében döntő közjegyző ugyanerre? Ezt a kérdést is az ítélkezési gyakorlatnak kellett megválaszolnia. Egy néhány évtizeddel ezelőtti, de ma is irányadó eseti döntés szerint, amennyiben a végrendelet értelmezésre szorul, úgy a közjegyző csak a nyelvtani értelem megállapítására szorítkozhat. Kötelezettsége azonban a feleket arról tájékoztatni, hogy az öröklési jogi vita eldöntése a bíróság hatáskörébe tartozik. A vitás hagyatéki ilyen esetben csak ideiglenes hatállyal adható át (ÍBH 1986.11. 465). A szóban forgó perben a végrendeletben szereplő „egymás közötti egyenlő arányban” megfogalmazás vetett fel értelmezési bizonytalanságot a szöveggörnyezetre figyelemmel. Az eseti döntés tanulsága, hogy amennyiben a hagyatéki eljárás során a végrendelet valamely rendelkezése nem teljesen egyértelmű, úgy a közjegyző a grammatikai értelmezés eredménye (ehhez lásd pl. a mondattani elemzést, Balázs 2018; Pölcz 2022: 177–85) alapján adja át a hagyatékot, mégpedig ideiglenes hatállyal azért, hogy az örökhagyói akarat feltárása körében szükséges további teendőket az öröklési jogi perben eljáró bíróság végezze el. Részletesebben foglalkozik ezzel a kérdéskörrel a BH 1991.12.479. számú eseti döntés, amelynek kapcsán a bíróság még világosabban meghatározza a közjegyző általi végrendelet-értelmezés kereteit. Elvárás, hogy a közjegyző a nem pontosan megfogalmazott végrendeletet értelmezze, és a feleket ellássa a szükséges tájékoztatással. Különösen nem jogász által készített végrendeletek esetében lehet erre szükség. A Legfelsőbb Bíróság iránymutatása szerint a közjegyző csak az egyes kifejezések általánosan használt jelentéséből indulhat ki,

és értelmezése csak a kérdéses rendelkezés valószínű nyelvtani értelmének megállapításáig terjedhet. A konkrét ügyben olyan végrendelet került a közjegyző elé, amelyben az örökhagyó „egyetlen örökösül” nevezett egy bizonyos személyt, arra hivatkozva, nincs más, aki az értékeire „érdemes lenne”. Ennek tükrében kellett értelmezni a végrendeletnek azt a kitételét, hogy az örökhagyó a szövetkezeti lakását a „benne levő dolgokkal, értékekkel” hagyja a megnevezett örökösére. Ehhez képest az örökhagyónak pénzügyi helyzeténél elhelyezett pénze is volt, amelyet rendelkezési jogot biztosító értékpapír (takarékbetétkönyv, takarékcsekk) testesített meg. Az eldöntendő kérdés tehát az volt, hogy ez a vagyonelem is az örökhagyó lakásában lévő értéknek minősül-e a végrendelet szempontjából. A bíróság álláspontja szerint a közjegyző akkor járt volna el helyesen, ha a végrendelet szövegének grammatikai értelmezése útján arra a következtetésre jut, hogy az örökhagyó minden vagyonáról rendelkezett, és ez alól a lakásban, tehát az örökhagyó birtokában található értékpapír sem képez kivételt. A bíróság úgy fogalmaz, hogy a közjegyzőnek a végrendelet fentiek szerinti köznapi nyelvtani értelmét kellett volna feltárnia, és amennyiben az érdekeltek ezt vitatják, úgy a végrendelet alapján, de ideiglenes hatállyal kellett volna átadnia a hagyatékot. Amennyiben ugyanakkor a fentiek szerint eljáró közjegyző a végrendelet értelmezése során nyilvánvaló tartalmi aggálllyal (például az örökös személyének nem egyértelmű voltával) szembesül, úgy a hagyatékot a törvényes örökösök részére történő ideiglenes hatályú átadása mutatkozik helyénvalónak, ahogyan a Legfelsőbb Bíróság is megállapítja a BH 1987.12.445. számú eseti döntésében.

Fentebb már említettük, hogy a favor testamenti elve nem szolgálhat alapul a végrendelet alaki hibájának orvoslásához, vagyis kizárólag az alakszerűségi követelményeket maradéktalanul teljesítő végrendelet esetében van helye az akarati elv alkalmazásának (BH 2010.247). A bírói gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az okirat valóságának ellenőrzése körében sem lehet a szóban forgó elvre támaszkodni, vagyis ha például kétség merül fel az örökhagyó aláírásának kézeredetét illetően, akkor ez nem oszlatható el azzal, hogy az örökhagyó több alkalommal is kinyilvánította: vagyonát a végrendelet kedvezményezettjére kívánja hagyni.

Igen gyakori, hogy az örökhagyó maga veti papírra végrendeletét, és nem vesz igénybe jogi segítséget. A félreérthető, pontatlan, szakszerűtlen megfogalmazás nemritkán ennek következménye (ennek elméleti megközelítéséhez lásd: Vesszős 2022: 458). Súlyosan méltánytalan volna, ha a végrendelet ilyen ok miatt dőlne meg, ezért az ítélkezési gyakorlatban erre nézve is szilárd elvek kristályosodtak ki. Egy nem annyira régi kúriai döntés szerint a végrendeletben az örökhagyó által használt helytelen jogi kifejezéseket

az örökhatóság akaratának megfelelően kell értelmezni. Ez azt jelenti, hogy nem az örökhatóság szóhasználatából kell kiindulni, hanem a végrendelet tartalmát egészében, a megítélésénél szerepet játszó valamennyi körülmény feltárásával, az örökhatóságnak a végintézkedését követően, az alakszerűségi követelmények nélkül megtett nyilatkozatának figyelembevételével kell értelmezni (BH 2013.67). Az eseti döntéssel érintett perben az örökhatóság egy „Független” elnevezésű okiratot csatolt a végrendeletéhez, amelybe ugyancsak a végintézkedés körébe tartozó rendelkezéseket foglalt. A közjegyző úgy ítélte meg, hogy ez a csatolmány nem felel meg az írásbeli magánvégrendelettel szemben támasztott alakszerűségi követelményeknek, így a benne szereplő lakosságifolyószámla-követelést a törvényes örökösöknek adta át. Az ennek nyomán kibontakozó öröklési jogi perben a bíróság eltérő megállapításra jutott. Mivel az örökhatóság úgy rendelkezett a végrendeletében, hogy ingóságait egy bizonyos személyre hagyja, ezért az volt az eldöntendő jogkérdés, hogy a függetlenben szereplő lakosságifolyószámla-követelés (bankszámlán kezelt pénzösszeg) ingóságnak minősül-e. Mert ha igen, akkor az alakszerűségi követelményeket teljesítő végrendelet erre is kiterjed, és a független szerepe csupán annyi, hogy a végrendeletben összefoglalóan megjelölt ingóságok közül egyet külön is nevesít. A Kúria végül úgy foglalt állást, hogy a lakosságifolyószámla-követelés ingóságnak minősül, vagyis kiterjed rá az alakilag aggálytalan végrendelet, így nincs jelentősége annak, hogy az örökhatóság függetlent is készített, és az nem felel meg az írásbeli magánvégrendelettel szemben támasztott alakszerűségi követelményeknek. A függetlennek egyedül a végrendelet értelmezése (a valódi örökhatósági szándék felderítése) körében lehet jelentőséget tulajdonítani, és pedig annyiban, hogy az örökhatóság nyilvánvalóan nem kívánta a törvényes öröklés érvényesülését. A döntés további érdekessége, hogy indokolásában a Kúria egy éppen száz esztendővel korábbi határozatra is hivatkozik, amikor a Magyar Királyi Kúria Dt.XI.216. számú ítéletét kiemelve úgy fogalmaz, hogy az értelmezés céljából minden olyan adatot figyelembe lehet venni, amely a végrendelet akaratára világosságot derít.

Ehelyütt említendő még a BH 1985.7.266. számú eseti döntés is, amelyben a Legfelsőbb Bíróság általános érvénnyel szögezi le, hogy a végrendelet tartalmának megállapítása körében – ellenkező rendelkezés hiányában – a pénzt és a takarékbetétkönyvet ingó dolognak kell tekinteni. Ugyanez a döntés irányadó arra a gyakorta előforduló esetre nézve is, amikor az örökhatóság általános örökösöt nevez ugyan, de a végrendeletben csupán bizonyos vagyontárgyat sorol fel, illetőleg a végrendelet és az elhalálozás közötti időszakban további vagyontárgyat szerez, végrendeletét azonban nem újítja meg. Az íté-

kezési gyakorlatban kikristályosodott elv szerint, ha az örökhagyó általános örököszt nevezett, a törvényes örökösök a törvényes öröklés jogcímén a végrendeletben fel nem sorolt vagyontárgyakra nem tarthatnak igényt.

Egy másik, ma már etalonnak számító ügyben az igen magas korú, jogban járatlan, írni és fogalmazni alig tudó örökhagyó végrendeletét kellett a bíróságoknak értelmezniük. A legfőbb problémát az jelentette, hogy a végrendelező ajándékozásnak nevezte a végrendeleti juttatást, továbbá bizonyos szavakat (így például az ingatlan kifejezést) csak félig írt ki, mondatfűzése zavaros volt. Az okirat egyébként a végrendelettel szemben támasztott alakszerűségi követelményeknek megfelelt. A bíróság ebben az esetben is a favor testamenti elvét hívta segítségül annak eldöntése során, hogy vajon az örökhagyó a teljes vagyonáról kívánt-e rendelkezni, és az okiratban szereplő „in” betűkapcsolat az ingatlanvagyonat jelöli-e, avagy éppenséggel az állapítható meg, hogy a végrendelező csupán az ingóságait kívánta a végrendelet kedvezményezettjének juttatni, az ingatlanokat azonban nem. Nem volt tehát elegendő az alaktani értelmezés, amelyből azt a következtetést lehetett volna levonni, hogy az ingóság szó után szereplő „in” betűkapcsolat nyilvánvalóan az ingatlanvagyonat jelöli. A bíróság a következőképpen járt el. „Az örökhagyó által használt megnevezések közül az »ingó«, a »pénz« és a »betétkönyv« egyértelműen a vagyontárgyak meghatározott körére utal. Ezek mellett azonban az örökhagyó egy általános kifejezést is használt, amely a végrendelet szövegében »minden... értékemet« formában jelentkezik. Ez a kifejezés pedig értelemszerűen az örökhagyó vagyonának összességét jelenti, abból arra lehet következtetni, hogy minden értékét a felperesre kívánta hagyni”. Hiába használta irományában az örökhagyó „a halálom után ajándékozzom” fordulatot, az okirat ennek ellenére végrendeletnek minősül, hiszen halál esetére szóló egyoldalú juttatást tartalmaz. A helyes értelemre tehát a szöveg többirányú megközelítése deríthet fényt (Balázs 2007: 116–7).

Ez az eset kiválóan szemlélteti a favor testamenti elvének gyakorlati alkalmazását, a végrendelező valódi akaratának feltárásához segítséget nyújtó, támogató adatok bíróság általi következetes számbavételét (BH 1988.99).

Több érdekes és tanulságos eseti döntés is foglalkozik az örökösnevezéssel, amely – első hallásra talán meglepő módon – nem érvényességi feltétele a végrendeletnek. A BH 1986.7.277. számú eseti döntésében mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság, hogy a végrendelet érvényes akkor is, ha örökösnevezést egyáltalán nem tartalmaz, hanem csak a törvényes örökös kizárásáról, kitagadásáról szól, hagyományrendelést vagy egyéb intézkedést tesz. Egy másik esetben az örökhagyó úgy végrendelezett, hogy halála esetén örökösét sorsolás útján válasszák ki egy gyermekotthon jó magaviseletű lakói közül. A bíróság ezt a rendelke-

zést, és így magát a végrendeletet is érvénytelennek nyilvánította azon az alapon, hogy az örökös személyét az örökhagyónak magának kell kijelölnie, azt sem más személyre nem bízhatja, sem sorsolás eredményétől nem teheti függővé (BH 1996.425).

Sokkal inkább a végrendeletek értelmezésével függ össze az az eset, amikor is az örökhagyó a családi és utóneve helyett a becenevét (Mami) írta a végintézkedést tartalmazó okiratra, sőt még az örökösét is a becenevén (Lacikánk) szólította kissé zavaros megfogalmazások közepette. Az örökös neve csak a végrendelet hátlapján került feltüntetésre. A bíróság megállapította, hogy az okirat végrendelet, mivel halál esetére tartalmaz rendelkezést, a jogszabály pedig nem kívánja meg, hogy a végrendeletet az örökhagyó a családi és utóneve teljes feltüntetésével írja alá, így megfelelő aláírásnak tekintendő a „Mami” aláírás is, különös tekintettel arra, hogy a kedvezményezett és az örökhagyó kapcsolattartásában az örökhagyó rendszeresen „Mami”-ként szerepel, és nem is vitás, hogy az okiratot ő maga írta. Mindezt a jog nyelvére lefordítva megállapítható, hogy a becenev használata az alaki érvényesség szempontjából akkor elfogadható, ha olyan nevet ír alá az örökhagyó, amely a végrendeletben érintett személyek körében ismert elnevezése volt.

A bíróság a szóban forgó esetben az örökös megnevezését is szabályosnak ítélte. A végrendelet szó hiánya sem jelentett problémát, ugyanis magából az okiratból egyértelműen kitűnt, hogy az örökhagyó a halála esetére kívánt rendelkezni (BH 1973.3.124).

Ezzel analóg, de bizonyos speciális körülmények miatt más eredményre vezető jogeset, amikor az örökhagyó saját kezűleg írt és aláírt végrendeletében minden vagyont „legjobb barátjára” hagyta. Az eljáró közjegyző a végrendeletet örökösnevezés hiányában érvénytelennek tekintette, és a hagyatékot az öröklési jogi vitára figyelemmel ideiglenes hatállyal a Magyar Allamnak adta át. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok mérlegelésével azt látta megállapíthatónak, hogy a végrendeletben megjelölt legjobb barát egyértelműen azonosítható személy, így a végrendelet érvényes. A másodfokú bíróság ugyanerre a következtetésre jutott, általános érvényű megállapításokat azonban a Legfelsőbb Bíróság tett a jogerős határozatot hatályon kívül helyező, tehát a „legjobb barát” számára kedvezőtlen ítéletében. Eszerint az örökös személyének egyértelműen és kétséget kizáróan azonosíthatónak kell lennie a végrendelet és a per adatai alapján. A jogvita tárgyát képező esetben a „legjobb barát” megjelölés ilyenek nem minősül, mert relatív fogalom, így abból az örökös személye, illetőleg személyazonossága egyértelműen és kétséget kizáróan nem ismerhető fel. Az ügy általános tanulsága tehát, hogy az örökösnevezés a végrendeletben nemcsak név szerinti megjelöléssel

történhet, de annak kétséget kizáróan kell utalnia az örökös személyére (BH 2005.6.214).

A fentiekben sok szó esett a végrendelet bíróság általi értelmezéséről, ennek korlátait azonban csupán annyiban érintettük, hogy a favor testamenti elve nem szolgálhat alapul a végrendelet érvénytelenségét eredményező hiba orvoslására. A Kúria egyik közelmúltbeli döntése azonban egy további korlátra is rávilágított. Eszerint „a végrendelet értelmezése csupán az örökhagyó akaratának feltárására, de nem az örökhagyó végintézkedési rendelkezésének pótlására szolgál. A bírói gyakorlat szerinti értelmezési eszközök nem használhatók fel olyan jog érvényesítésére, amelyet a végrendelet nem tartalmaz, amelyet a végrendeletből nem lehet kiolvasni” (BH 2015.3.66). Ebben az ügyben az örökhagyó úgy fogalmazott a végrendeletében, hogy halála után vagyonával egy bizonyos alapítvány mindenkori vezetője saját belátása szerint és teljes mértékben rendelkezhet. A bíróság(ok)nak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy ez a rendelkezés érvényes végrendeletnek tekinthető-e. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a favor testamenti elv alkalmazásával arra lehet következtetni, hogy az örökhagyó jótékonsági célra rendelte fordítani vagyonát, az alapítvány mindenkori vezetőjének szánt tulajdonosi jog pedig lényegében az alapítvány örökös minőségét fejez ki. Ezzel ellentétes következtetésre jutott mind a másodfokú bíróság, mind a Kúria. Jogfelfogásuk szerint ugyanis az elsőfokú bíróság messze túlterjeszkedett a favor testamenti elvének alkalmazási keretein. Van ugyanis egy pont, ahol az ítékezésnek meg kell torpannia, amelyen az akarat elv segítségével sem léphet túl, ez pedig az, amikor a végrendeletben nem szereplő rendelkezést kellene pótolni. A per tárgyát képező esetben a bíróságnak azt kellett megítélnie, hogy tartalmaz-e a végrendelet a felperesként fellépő alapítvány javára szóló örökösnevezést. A felsőbbbíróságok álláspontja szerint a végrendelet szövegéből, megfogalmazásaiból csupán az volt megállapítható, hogy hagyatékát az örökhagyó jótékonsági célra kívánta fordítani, és csupán a kiválasztás lebonyolításával bízta meg a felperesi alapítványt vezető atyát. Nem lett volna ugyanis akadálya annak, hogy a végrendelező egyértelműen az alapítványt nevezze örökössé, valamilyen oknál fogva azonban nem így tett, hanem sokkal inkább végrendeleti végrehajtót, megbízottat jelölt ki, így az állagörökléssel kapcsolatos szándéka rejtve maradt, az az akarat elv segítségével nem is pótolható.

Ehhez némiképp hasonló eset, amikor a jogban ugyancsak járatlan örökhagyó egy jogi személy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egységét nevezi meg örököséül. Jó példa erre a Kúria EH 2011.2317. számú határozatában tárgyalt ügy, amelynek lényege, hogy az örökhagyó akként

rendelkezett végrendeletében, hogy házas ingatlana vagy annak ellenértéke egy bizonyos gyermekkórházé legyen. Az elsőfokú bíróság érvényesnek ismerte el a végrendeletet, és a hagyatékot a jogképességgel rendelkező egészségügyi ernyőszervezetnek adta át. A másodfokú bíróság megállapította, hogy a végrendeletben megjelölt egészségügyi intézmény jogképességgel nem rendelkezik, így nem örökölhet, örökössé nem is nevezhető, azt a jogi személyt pedig, amelynek szervezeti egysége a szóban forgó kórház, az örökhagyó nem nevezte örökössé, így a végrendelet érvénytelen. A Kúria a végrendelet értelmezéséhez ismét a favor testamenti elvét hívta segítségül, rámutatva, hogy „az örökösnevezést a Ptk. nem köti meghatározott formához, így azt sem kívánja meg, hogy az örökhagyó azt, akinek a hagyatékát juttatni kívánja, örökösnek jelölje meg. Ebben a vonatkozásban sem a végrendeletben használt kifejezés az irányadó, hanem az örökhagyó akarata”. A per tárgyát képező esetben az volt vizsgálendő, hogy az örökhagyót milyen cél vezette. A végrendelet szó használata alapján arra lehetett következtetni, hogy az örökhagyó elkötelezett volt vagyona gyermekgyógyászati célú felhasználása mellett. A végintézkedésben említett, önálló jogképességgel nem rendelkező intézmény ez irányú tevékenysége egészségügyi ernyőszervezet keretében valósul meg, így az örökös egyes-egyedül ez utóbbi lehet. A Kúria iránymutatása szerint az ilyen módon megállapított örökös felelőssége, hogy a végrendeleti juttatás betölti-e a rendeltetését, vagyis az örökhagyó célja szerint eljut-e a gyermekgyógyászati tevékenységet végző szervezeti egységhez. A döntés általános tanulsága, hogy a jogi személy minősül végrendeleti örökösnek akkor, ha az örökhagyó a végrendeletben a jogi személy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egységét nevezte meg örökösnek.

Különösen a jogban járatlan személyek esetében gyakori, hogy végrendeletükben felsorolnak konkrét vagyontárgyakat, annak ellenére, hogy szándékuk látszólag a teljes vagyonukról való végrendelezésre irányul. A probléma jellemzően abból származik, hogy a végrendeletben nevesített vagyontárgyak vagy nem állnak már rendelkezésükre a halál pillanatában, mert a helyükbe időközben más értékek léptek, vagy a vagyon a végrendelezés óta számottevően gyarapodott. Ilyenkor ugyancsak a végrendelet értelmezése válik szükségessé, hiszen az is elképzelhető, hogy valaki tényleg csupán bizonyos vagyontárgyakat érintően végrendelezik, egyebekben pedig a törvényes öröklésnek enged teret. Előrebocsátandó, hogy a következetes ítélkezési gyakorlat szerint egyáltalán nem is kell a végrendeletnek a hagyaték tárgyát tartalmaznia. Amennyiben az örökhagyó csupán annyit ír, hogy meghatározott személy örököljön utána, abból kell kiindulni, hogy teljes vagyontát kívánta az örökössé nevezett személyre hagyni, és a törvényes

öröklést kizárta. Mindezt jól szemlélteti egy konkrét jogeset is, amelynek tárgyát egy részben félreérthető, de legalábbis nehezen értelmezhető megfogalmazások tartalmazó, kézzel írott végrendelet képezte. Az örökgyó így fogalmazott: „Végrendeletem! 1989. június 10-én 11 óra 25 perc! Tar. Haszonélvezet I. I.-nére száll! Az örökös az édes fiam, Ferenc! Segítsék támogatni A.-t és M.-et! Saját kezűleg T. F.” Először is kérdésként merült fel a perben, hogy az örökgyó teljes vagyónára kiterjed-e az idézett végrendelet. A bíróságok arra a következtetésre jutottak, hogy igen, mivel „a vagyónra vagy a vagyón egy részére vonatkozó rendelkezéshez [...] nem szükséges, hogy az örökgyó a vagyontárgyait kifejezetten megjelölje: a hagyatékban való részesedés mértékét és módját ugyanis az örökgyó az örökös minőség meghatározásával is kifejezésre juttathatja. Az adott esetben a végrendeletnek az a kitétele, hogy „a haszonélvezet I. I.-nére száll”, továbbá „az örökös az édes fiam, Ferenc”, valójában a hagyatékban való részesedést, illetőleg annak módját is jelöli, függetlenül attól, hogy a „hagyaték” vagy a „vagyón” kifejezést a végrendelet nem tartalmazza. Az A. és M. támogatására vonatkozó felhívás további problémákat vetett fel. A végrendelet megdőlésében érdekelt felek ugyanis állították, hogy ez érthetetlen, nem konkretizálható feltételnek minősül, amely a Ptk. alapján érvénytelen. Az érvénytelen feltétel a végrendelet egészének érvénytelenségét eredményezi, ha megállapítható, hogy az örökgyó a rendelkezést az érvénytelen feltétel nélkül nem tette volna meg. A bíróság ebben a kérdésben is eltérő megállapításra jutott. A per során egyértelműen sikerült azonosítani a szóban forgó személyeket, és kiderült, hogy azok az örökgyó korábbi házasságából származó gyermekei. Ezek után eldöntendő kérdés volt, hogy vajon az örökgyó ezeket a személyeket is részesíteni kívánta-e hagyatékából, avagy erről nincs szó, és csupán arra kérte végrendeleti örökösait (Ferencet és I. I.-nét, a haszonélvezeti jog megszerzőjét), hogy támogassák korábbi házasságából származó gyermekeit, ne feledkezzenek meg róluk. A végrendelet szövegének értelmezése alapján a bíróság ez utóbbit látta megalapozottnak, vagyis azt, hogy az egész vagyónáról rendelkező örökgyó kizárta a korábbi házasságából származó gyermekeit az öröklésből, és csupán egyfajta meghagyást tett a javukra, amely a Ptk. rendelkezési alapján nem érvénytelen (BH 1995.1.34).

Igen gyakori eset, hogy az örökgyó azt kívánja végrendeleti juttatásban részesíteni, aki betegsége, idős kora esetére gondozási kötelezettséget vállal, és azt ténylegesen teljesíti is. Ilyenkor jellemzően olyan megfogalmazásokkal találkozunk, hogy „örökösöm X. Y., ha rászorultságom esetén ápol és gondoskodik rólam, ha viszont nem szorulok ápolásra, vagy X. Y. nem gondoskodik rólam, akkor X. Z. örököljön utánam”. Egy konkrét perben a bí-

róságnak azt kellett eldöntenie, hogy az ilyen rendelkezés nem ütközik-e az utóörökösnevezés jogszabályi tilalmába. A jogerős ítélet szerint ez vagylagos örökösnevezés, amely nem jogellenes. Az örökagyó a hagyatékban való részesítést feltételhez kötötte, és a végrendelet hatályának beálltat bizonytalan jövőbeli eseménytől tette függővé. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a gondviselésre való rászorultság a felek magatartásától független, objektív körülménynek, a jogszabály szóhasználatában bizonytalan jövőbeli eseménynek minősül, vagyis a végintézkedés hatályának beállta ahhoz jogszerűen köthe-tő. A bíróság szerint azt, hogy egy feltétel mikor tekinthető semmisnek, az örökagyó feltehető akarátára is tekintettel, a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint kell megítélni (BH 2012.8.197).

Végül érdemes röviden kitérni azokra az esetekre, amikor olyan személy végrendelezik, akinek olvasási vagy íráskészsége valamilyen mértékű fogyatkozásban szenved. A törvény szerint, aki vak, írástudatlan vagy olvasásra, vagy nevének aláírására képtelen állapotban van, írásban érvényesen kizárólag közvégrendeletet tehet. A nem teljesen egyértelmű helyzetekben alkalmazható zsinórmértéket az ítélkezési gyakorlat munkálta ki. Eszerint az a személy, aki csak a nevének leírására képes, de egyébként írni nem tud, elolvasni pedig csak a nyomtatott betűket képes, írástudatlan személynek minősül, és érvényesen csak közvégrendeleti formában rendelkezhet a vagyonáról (BH 200.2.144.).

Összegzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy míg a jogalkotásban a jogi szövegekkel szemben egyértelműen érvényesül a normavilágosság követelménye (Czine 2022: 65), addig ehhez a vagyoni viszonyokat szabályozó, alakító végrendeletek nyelvezetét illetően legfeljebb elsőrendű érdek fűződik. A nem kellően világos megfogalmazású végintézkedés ugyanis öröklési jogi vitát szülhet, amelynek keretében a bíróság maga kénytelen az örökagyó félreérthetően papírra vetett végakarátát utólag feltárni. Természetesen nem elvárás, hogy az örökagyó jogi szakkifejezéseket használjon, vagy jogilag precízen fogalmazzon, hiszen a jogi szaknyelv keretein kívül is lehet egyértelműen végrendelezni (Minya–Vinnai 2018: 13–9., illetve Antal é. n.). Jóllehet, az ebből a szempontból töretlennek mondható, immáron évszázados ítélkezési gyakorlatban mára egyértelmű zsinórmértékek kristályosodtak ki a végrendeletek szövegének értelmezésére, mégis célszerű – különösen az igen jelentős vagyonokat érintő végintézkedéskor – jogi szakértelemre támaszkodni annak érdekében, hogy ne férhessen kétség az örökagyó végakarátához, és az mindenképpen érvényre jusson.

Szakirodalom

- Antal Zsolt szerk. é. n. [2017] A bírósági szervezet sajtóközleményei a médiaképesség tükrében. Országos Bírósági Hivatal, h. n.
- Arató, Balázs – Balázs, Géza 2022. The linguistic norm and norm of legal language. Magyar Nyelvőr Special Issue: Norm Clarity. *Magyar Nyelvőr* 91–103. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2022.5.91>
- Balázs Géza 1994. A komplex szövegvizsgálat szempontjai. In: Balázs Géza: *Szöveg-tani gyakorlatok, vázlatok és tanulmányok*. ELTE, Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 233–6.
- Balázs Géza 2007. A jogszabályok közérthetősége. Nyelvi követelmények a jogi szaknyelvben. In: Dr. Gyergyák Ferenc – Dr. Kiss László (szerk.): *Általános jogalkotási ismeretek. Tankönyv a köztisztviselők továbbképzéséhez*. Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ. Budapest. 100–14.
- Balázs Géza 2007. Szövegalkotás és szövegértelmezés. In: Balázs Géza: *Szöveg-antropológia. Szövegek többirányú megközelítése*. Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Kht. Budapest. 116–7.
- Balázs Géza 2008. Gondolkodási formák, gondolatalakzatok, szövegtípusok. A szövegtípusok antropológiai jellegű megközelítései. *Magyar Nyelvőr* 222–34. <https://nyelvor.mnyknt.hu/wp-content/uploads/132207.pdf>
- Balázs Géza 2018. Mondatelméletek és elemzési modellek. In: Balázs Géza – Lengyel Klára (szerk.): *Grammatika és oktatás – időszzerű kérdések. Struktúra, funkció, szemiotika, hálózat*. ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Inter (IKU), Magyar Szemiotikai Társaság. Budapest. 131–46.
- BH = bírósági határozat
- Boóc, Ádám 2020. Comments on Some Important and Current Problems of the Law of Succession in Hungary – Considering Historical Aspects. *Journal on European History of Law* 2: 104–10.
- Czine, Ágnes 2022. Constitutional aspects of clarity of legal provisions. Magyar Nyelvőr Special Issue: Norm Clarity. *Magyar Nyelvőr* 65–80. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2022.5.65>
- EBH = elvi bírósági határozat
- ÍBH = ítéltáblai határozat
- Minya Károly 2018. Hogyan írjunk érthetően? Kilendülés a jogi szaknyelv komfortzónájából. (Társszerző: Vinnai Edina) *Magyar Jogi Nyelv* 2/1: 13–9. (2018. május) <https://joginyelv.hu/hogyan-irjunk-erthetoen-kilendules-a-jogi-szaknyelv-komfortzonalajabol/>
- Peschka Vilmos 1965/1980. A jogügyletek értelmezése. *Állam- és Jogtudomány* 8/1: 3–53; részben kiegészített másodközlés in: Peschka Vilmos: *Jog és jogfilozófia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 426–500.
- Pölcz Ádám 2022. A mondattani elemzés életszerűségéről. *Magyar Nyelvőr* 177–85. <https://doi.org/10.38143/Nyr.2022.2.177>

- Tóth J., Zoltán 2022. Clarity of norms in the light of the content requirements of legislation, legislative errors and their consequences – in general and with particular regard to the legislative requirements in Hungary. *Magyar Nyelvőr* Special Issue: Norm Clarity. *Magyar Nyelvőr* 3–15.
<https://doi.org/10.38143/Nyr.2022.5.3>
- Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.) 2018. *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Kft. Budapest. (Második, átdolgozott kiadás.)
- Vesszős Balázs 2022. A félreértés pragmatikája. *Magyar Nyelvőr* 458–75.
<https://doi.org/10.38143/Nyr.2022.4.458>

Arató Balázs
egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem
E-mail: arato.balazs@kre.hu
<https://orcid.org/0000-0001-5854-8018>

Abstract

ARATÓ, BALÁZS

SOME QUESTIONS ON THE INTERPRETATION OF TESTAMENTS

To establish the testamentary nature of the document, it must at least appear to be from the testator and contain a declaration for the case of death which shows that it is testamentary. The declaration of the testator's will always requires careful consideration and precise, unambiguous wording on the part of the testator. The will is interpreted in accordance with the principle of intent, as opposed to other legal declarations where the declaratory principle is more important. The notary who conducts the probate proceedings may confine himself to ascertaining the (ordinary) grammatical meaning and the further work necessary to ascertain the testator's will may be carried out by the court hearing the succession proceedings.

According to the principle established in case-law, a will must be interpreted in such a way as to give the widest possible effect to the testator's wishes and to ensure that the will is valid and remains in force. It may not be possible to establish beyond doubt the testator's real intention by applying this method. In such cases, the will will not (necessarily) be overturned, but further efforts will have to be made to ascertain the testator's intention. The present paper reviews such cases from the judicial practice of the last decades.

Keywords: testament, interpretation, testamentary principle, mens testatoris, vocabulary, hereditary name, nickname